

Hävittääkö maahanmuutto hyvinvointivaltion?

HEIKKI ERVASTI

Maahanmuuton lisääntyminen nostattaa voimakkaita reaktioita eri puolilla Eurooppaa. Maahanmuuttoa arvostelevat ja vastustavat puolueet keräävät ääniä. Kulttuurien yhteentörmäyksestä muistuttavat niin pilakuvaskaandaalit, kunniamurhat, terroriteot kuin mielenosoitukset. Maahanmuutto näyttäisi edellyttävän sopeutumista sekä maahanmuuttajilta että alkuperäiseltä väestöltä. Eräs keskeisimmistä peloista on se, että maahanmuuton myötä yhteiskunta muuttuu suuntaan, joka ei vastaa alkuperäisväestön näkemyksiä.

Sosiaalipolitiikan suhteen on arvioitu, ettei nykyistä hyvinvointivaltiota haluta maahanmuuton paineissa enää säilyttää. Laaja hyvinvointivaltio edellyttää solidaarisuutta ja luottamusta toisia kansalaisia kohtaan. Usein ajatellaan, että laajaa solidaarisuutta ja luottamusta voi esiintyä vain suhteellisen homogeenisen väestön keskuudessa. Väestöpohjan heterogeenisuuden vuoksi esimerkiksi Yhdysvalloissa ei koskaan kehittynyt samanlaista hyvinvointivaltiota kuin Euroopassa. Nyt siis uhkana on, että eurooppalaiset hyvinvointivaltiot kutistuvat ja ”amerikanisoituvat”, kun väestöpohja maahanmuuton seurauksena

muuttuu. Kun alkuperäisväestö enenevässä määrin havaitsee, että suurin osa heidän kustantamistaan hyvinvointivaltion suoritteista kohdistuu maahanmuuttajille, sosiaalipolitiikan kannatusperusta romahtaa. Väitteiden mukaan solidaarisuus loppuu, kun havaitaan, että yhteiskunta tukee ihmisiä, joiden arvot, elämäntyyli ja tapakulttuuri ovat selvästi erilaiset kuin valtaväestöllä. Markus Crepaz selvittelee kirjassaan seikkaperäisesti juuri näitä väitteitä.

Crepazin lähtökohtana on tarkastella samanaikaisesti maahanmuuttoa ja hyvinvointivaltiota koskevia kysymyksiä. Aikaisemminhan nämä keskustelut eivät juuri ole kohdanneet. Crepaz käyttää laajoja kansainvälisiä empiirisiä kyselyaineistoja (ISSP, WVS, ESS ja Eurobarometrit). Hän tutkii, onko ulkomaalaisasenteilla ja hyvinvointivaltion kannatusperustalla yhteyksiä. Välittävänä tekijänä hän korostaa erityisesti luottamuksen merkitystä. Näyttönsä perusteella Crepaz toteaa, että väitteet siitä, että maahanmuutto hävittäisi eurooppalaisen hyvinvointivaltion tai romahduttaisi sen kannatusperustan, eivät pidä paikkaansa.

Kirjassa esitetyt tulokset osoit-

Markus M.L. Crepaz
Trust beyond borders.
Immigration, the welfare state,
and identity in modern
societies.
University of Michigan Press,
2008

tavat, että juuri eniten maahanmuuttoa vastustavat väestöryhmät ovat niitä, jotka ovat eniten riippuvaisia sosiaalipolitiikasta. Näille ryhmille hyvinvointivaltion vastustaminen olisi siis oman edun vastaista. Huolestuttavana piirteenä Crepaz havaitsee kuitenkin sen, että nämä samat ryhmät suhtautuvat kaikkein myönteisimmin etuuksien väärinkäyttöön ja kielteisimmin verojen maksamiseen. He haluavat olla hyvinvointivaltiossa saamapuolella.

Crepaz pitää maahanmuuton ja hyvinvointivaltion kannatuksen välisen yhteyden kannalta erityisen tärkeänä yhteiskunnassa vallitsevan luottamuksen tasoa. Crepazin näkemyksen mukaan luottamus on pikemmin yhteiskunnan pysyvä ominaisuus (*trait*) kuin jatkuvasti muuttuva tila (*state*). Luottamusta synnyttävät yhteiskunnan instituutiot, kuten erityisesti koko väestön kattava sosiaalipolitiikka. Crepaz erottaa toisistaan kaksi luot-

tamuksen lajia. Primordiaalinen luottamus kohdistuu ainoastaan verraten samanlaisiin ja läheisiksi koettuihin ihmisiin, kuten esimerkiksi sukulaisiin ja naapurustoon. Universaali luottamus puolestaan on laajempaa ja kohdistuu yleisesti toisiin ihmisiin. Erityisesti universaali luottamus lisää myönteistä suhtautumista sekä maahanmuuttoa että hyvinvointivaltiota kohtaan. Historiallisesti Euroopan maat ovat ehkineet kehittää universaalia luottamusta lujittavat hyvinvointivaltionsa ennen massiivista maahanmuuttoa. Nykyisin siis Euroopassa vallitseva vahva universaali luottamus lopulta merkitsee sitä, ettei hyvinvointivaltion kannatusperusta romahda maahanmuuton paineissakaan. Kun hyvinvointivaltion alkuvaiheissa sosiaalipolitiikan avulla lievennettiin yhteiskuntaluokkien välisiä eroja, nyt sillä lievennetään

etnisiä eroja. Kuten kaikista kansainvälisistä tutkimuksista tiedetään, myös Crepaz toteaa, että erityisesti pohjoismainen malli on onnistunut tukemaan sosiaalisen pääoman ja luottamuksen muodostumista.

Kuinka vakuuttavana Crepazin argumentaatiota voidaan pitää? Kirjassa on sekä teoreettisia että empiirisiä ongelmia. Teoreettisesti tärkein ongelma on luottamuksen määrittelyssä ja erityisesti instituutioiden ja luottamuksen välisen kausaliteetin hahmottamisessa. Kun Crepaz määrittelee luottamuksen lähes muuttumattomaksi ominaisuudeksi, hän tekee määritelmällisesti mahdottomaksi sen, että maahanmuutto ja väestön heterogenisoituminen vähentäisivät luottamusta. Tämä väite on usein ollut esitetyn kritiikin lähtökohtana, mutta oman määritelmänsä nojalla Crepazin ei tar-

vitse vaivautua testaamaan sitä. Empirian puolella en ole vakuutunut kaikista Crepazin käyttämistä mittareista. Esimerkiksi ulkomaalaisasenteen mittarina käytetty kysymys siitä, minkälaisia ihmisiä vastaajat eivät haluaisi naapureikseen, tuottaa erikoisia tuloksia. Mittarin mukaan nimittäin suomalaisten ulkomaalaisasenteet olisivat muuttuneet merkittävästi kielteisemmiksi 1980-luvun alusta lähtien. Huomattavasti tarkempia mittareita hyödyntäneistä suomalaisista tutkimuksista voidaan lukea tismalleen päinvastaisia tuloksia. Mainitut ongelmat eivät kuitenkaan riitä kyseenalaistamaan koko Crepazin argumenttia. Mitä ilmeisimmin hyvinvointivaltion kannatusperusta ei ole romahtamassa maahanmuuton seurauksena.